

DE DOCHTERS VAN DE KAPITEIN

María Dueñas

De dochters van de Kapitein

Vertaald uit het Spaans
door Jacqueline Visscher

Oorspronkelijke titel *Las hijas del Capitán*. Planeta 2018

© María Dueñas 2018

© Nederlandse vertaling Jacqueline Visscher /

Uitgeverij Wereldbibliotheek 2019

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagbeeld © Mark Owen / Trevillion Images

Foto auteur © Wouter Van Vaerenbergh / Lumen Photo

NUR 302

ISBN 978 90 284 2790 7

www.wereldbibliotheek.nl

*Voor mijn zussen, onmisbaar en authentiek als de meisjes Arenas.
Voor mijn nichtjes, bijna zussen.*

*Voor al diegenen die door het leven werden gedreven
om te emigreren.*

DEEL EEN

I

Ze waren nog van top tot teen in het zwart gekleed: schoenen, kousen, sluiers, jassen. Achter hen kwam een handvol buurvrouwen binnen, misschien dachten ze dat ze hen voorlopig niet alleen moesten laten. De ene plaatste een koffiepote op het vuur, een andere zette een blik koekjes op tafel; onder gemompel en zachtjes uitgesproken woorden dromden ze samen in de keuken. De moeder werd bij haar schouders naar een stoel geloodst, zij liet hen begaan. Victoria haalde niet bij elkaar passende kopjes uit een kast, Mona deed de geleende hoed af, begroef haar vingers in haar haar en krabde zich op het hoofd, Luz leunde tegen de aanrechtrand, nog altijd huilend.

Ze hadden net afscheid genomen van de vader, begraven onder een hoop modderige sneeuw op Calvary Cemetery in Queens, daar zou Emilio Arenas voorgoed rusten, omgeven door botten van mensen die nooit zijn taal hadden gesproken en die nooit zouden weten dat hij deze wereld op het slechtst denkbare moment had verlaten. Al is het bijna nooit een geschikt moment om te sterven, maar als iemand dat op zijn tweeënvijftigste deed, van zijn geboortegrond gescheiden door een oceaan, met achterlating van een ontheemd gezin, een pas geopende onbeduidende zaak en een aantal nog af te betalen schulden, werd de situatie nog grauwer.

Noch zijn vrouw noch een van zijn drie dochters had op een rijtje kunnen zetten hoe de gebeurtenissen elkaar waren opgevolgd nadat een jongen uit de straat de trap op was gestormd naar de vierde verdieping en met zijn vuisten op hun deur had gebonsd. Het nieuws had zich als een lopend vuurtje verspreid: een ongeval, herhaalden de stemmen. Een jammerlijk voorval. Aan de kade van de East River waren ze *de Marqués de Comillas* aan het lossen toen een slecht bevestigde haak tot gevolg had dat een zwaarbeladen net naar beneden kwam zetten. Een ramp, benadrukten ze. Stomme pech.

Fatal head trauma, dat stond in het medisch rapport dat ergens half verkreukeld bij de petroleumkachel lag. Niemand van hen had het gelezen. Als ze een poging hadden gedaan, zouden ze er toch niets

van hebben begrepen: het was in onleesbaar Engels opgesteld, vergeven van formele taal en klinische termen. Frontoparietaal rechts, schedelfractuur met verlies van hersenweefsel, hemorrhagieën. Zelfs als het in hun eigen taal was geschreven, zouden ze maar een enkel woord hebben begrepen. Dodelijk. En de moeder zelfs dat niet: ze kon niet lezen.

Vanaf dat moment was slechts een reeks onsamenhangende beelden in hun geheugen gegrift. Zijzelf, terwijl ze achter de jongen aan de trap afstoven en vervolgens ijlings naar La Nacional holden, waar de melding was binnengekomen. Mensen die vanuit het raam en vanaf de stoep naar hen keken, een voertuig van de havenautoriteiten dat met piepende banden naast hen stopte, de man in uniform die er samen met een Spaanse arbeider uit kwam zetten en hen maande in de auto te stappen. Straten gezien door de raampjes tijdens de jachtige rit naar Lower East Side, gevels met zigzaggende brandtrappen, voorbijgangers die gehaast en in het wilde weg overstaken. De aankomst bij pier 8 van de Traslántica, de kale dokter die hen ontving in een kamer die dienstdeed als ziekenboeg, zijn bewegende lippen onder een asgrijze, door nicotine verkleurde snor, de woorden die hij uitsprak en die zij niet begrepen. De mannen met een strak gezicht die zich achter hen opstelden, het met een laken bedekte lichaam op de brancard, de metalen prullenbak vol gaasjes met kleverig donker bloed. De moeder radeloos, de dochters ontzet. De terugkeer naar huis, zonder hem.

Vanaf dat punt bleven de beelden zich opstapelen, al was het in een langzamere cadans: de kist waarin ze hem een paar uur later naar hun appartement brachten en die bijna vast kwam te zitten op de smalle overlopen, de dikke kaarsen en de boeketten bloemen op glimmende voetstukken, groot en misplaatst, geregeld door de begrafenisonderneming zonder dat een van hen ze had besteld. De openstaande deur, mensen die binnenkwamen en condoleances mompelden met een Galicisch, Asturisch, Caribisch, Baskisch, Italiaans, Grieks, Iers, Andalusisch accent. Mannen die hun blik respectvol neersloegen terwijl ze hun pet, alpino of hoed afnamen; vrouwen die hen op de wangen kusten en hun handen drukten. Meer tranen, meer zakdoeken, gekuch en biddende stemmen achter in de gang, waar de kist met het gehavende lichaam op schragen stond. Tot het stilaan licht werd.

De uren vlogen voorbij op die nieuwe dag, de tocht naar een kerk-

hof ver van Manhattan, de neerlating van de kist in het gat, de schepen aarde op het houten deksel, de enorme krans anjers met schuin eroverheen een breed lint waarvoor iemand in hun naam opdracht had gegeven, zonder het hun te vragen: JE VROUW EN JE KINDEREN ZULLEN JE NOOIT VERGETEN. De responsorie, het bevende gesnik van Luz, de stilte van de anderen, het vaarwel. De vroege avond viel opnieuw met een chaos van lichtjes, gewaarwordingen en geluiden die onstuimig in hun hoofd rondansten, ze waren inmiddels terug en verlangden naar het moment dat iedereen hen met rust liet. Het komen en gaan nam af naarmate het tijdstip van het avondeten dichterbij kwam, op het werkblad van de keuken stond wat ieder met zijn schaarse middelen en beste bedoelingen kon geven: een schaal gehaktballetjes, een mous-saka, een vleespastei, een tinnen melkkan met kippenbouillon.

Eindelijk waren de vier alleen en moesten ze de werkelijkheid onder ogen zien. Nog onwillig om hun gedachten te delen, begonnen de dochters zwijgend te redderen: kranen en lades gingen open, de tafel werd gedekt met het sobere serviesgoed van alledag. De moeder zat intussen voor de zoveelste keer te snotteren en droogde haar rode ogen met de prop waarin haar zakdoek was veranderd.

Ze kauwden in stilte zonder hun blik op te slaan, zonder andere geluiden dan het stoten van lepels tegen aardewerk. En daarna, toen er op de borden alleen nog klokhuizen en korstjes brood lagen, keek Mona, de pragmatische van hen, op en verwoordde hardop wat de hele buurt zich al afvroeg sinds ze hadden gehoord dat de koffer van een onbekende reiziger de hersenpan had gekraakt van Emilio Arenas, die van El Capitán.

‘En hoe moet het nu met ons?’

2

De moeder liet haar vuist krachtig op de tafel neerkomen. Vervolgens plantte ze haar ellebogen erop, verborg haar gezicht in haar knokige handen en begon weer te huilen.

Sinds ze haar Emilio vijfentwintig jaar eerder op de meifeesten had ontmoet, hadden ze nooit echt samengeleefd. Periodes, dat wel, wanneer hij onaangekondigd in Malaga van boord ging – zo om de anderhalf of twee jaar –, een aantal maanden bleef en haar zwanger

maakte, maar net wanneer zij begon te fantaseren dat ze een normaal gezin zouden worden, zoals de rest van de bewoners van hun *corralón*, kwam alles op hem af en kriebelde die ontembare drang om zijn leven vanaf nul te starten weer in zijn buik, alsof er geen gisteren bestond. Dan maakte hij zijn plunjebaal klaar en op een willekeurige vroege ochtend, nadat hij een kus op het voorhoofd van de slapende kleintjes had gedrukt en zijn vrouw een paar vage beloften had gedaan, vertrok hij naar de nieuwe kade, op naar een schip dat hem naar de volgende etappe van zijn ongewisse toekomst zou brengen.

Stuwadoor in de haven van Marseille en van Barcelona, ober op de plaza Independencia in Montevideo, straatventer in Manilla, koksmaatje op een Hollands vrachtschip. Hij kon houtsnijden en niet onverdienstelijk gitaarspelen, hij deed stemmen na, voorspelde stormen en maakte als de beste pastagerechten. Hij had een huid gebarsten als uitgedroogde klei, een breed voorhoofd, scherpe botten en een zwarte haardos die inhammen begon te vertonen. Over de halve aardbol had hij kennissen verzameld; er was bijna geen plaats waar hij niet iemand kende die hem vriendschappelijk op de rug sloeg of hem trakteerde op een glaasje rum, ouzo, pisco of wijn. Maar aan het einde van de dag keerde hij het rumoer liever de rug toe en was hij vrijwel altijd alleen, rokend onder de sterrenhemel.

Zijn vrouw, bangelijk van aard, onderging zijn afwezigheden zuchtend en berustend; zijn drie dochters – zij die in leven waren gebleven na zeven zwangerschappen en vier bevallingen – aanbaden hem wanneer hij terugkeerde, beladen met nutteloze cadeautjes: een Afrikaanse dolk, inheemse maskers, de huid van een of ander dier; ze vertelden hem nooit dat een deken of een paar schoenen beter van pas was gekomen. En zijn schoonmoeder Mama Pepa – die tien kinderen had gebaard van een zuipende echtgenoot met losse handjes, en die ook nog eens het dakloze kroost dat hij aan hun lot overliet had opgenomen – zei de hele tijd tegen eenieder die het maar wilde horen dat er geen grotere losbol bestond dan de man van haar dochter Remedios.

Onwetend van de kletspraat van de oude vrouw en de smeekbeden van zijn vrouw opdat hij zou terugkeren of zich op zijn minst ergens permanent vestigen, liet Emilio Arenas begin 1929 de sleepboot in het Panamakanaal voor wat die was, vertrok weer en ging aan wal in New York, net een paar maanden voor de beurskrach en het begin van de Grote Depressie. En hoewel de daaropvolgende jaren voor het hele

land bitter en zwaar waren, lukte het hem op de een of andere manier altijd ergens werk te hebben: hij loste met hetzelfde gemak koopvaardijschepen als dat hij heilbot fileerde op de Fulton Market of een kar met bestellingen voortduwde over de straatstenen van Downtown in de periode dat hij inviel voor een landgenoot bij warenhuis Casa Victori in Pearl Street.

Totdat de jaren en de gevolgen van zijn ongeregelde leven langzaam aan hem gingen vreten, zoals een kartelmes aan een plank, niet verwoestend, maar wel meedogenloos en onomkeerbaar. Rugpijn, rauwe hoest, niet goed meer zien van dichtbij, niet voldoende kracht meer voor bepaalde werkzaamheden. En voor het eerst in zijn voortgedreven leven kwam er bij de gedachte zijn zwerfende bestaan weer op te pakken en verder te trekken een onbekend lusteloos gevoel over hem.

Gelijktijdig met die fysieke slijtage gebeurde er ook iets in zijn binnenste. Hij, die altijd een trekvogel was geweest, een losse flodder, onbewogen door goden, hymnen en vlaggen, trok onbewust naar een nabijere omgeving, naar een kern waar ze dezelfde woorden spraken als hij en afkomstig waren van een gemeenschappelijke landkaart, schurkte tegen de boezem van die kolonie waarmee hij iets deelde wat melancholieke mensen vaderland noemden.

Debet daaraan was waarschijnlijk het feit dat hij zich had geïnstalleerd in een huurkamer bij Cherry Street, de oudste Spaanse nederzetting in de stad. Daar, in het uiterste zuidoosten van het eiland Manhattan, aan de *waterfront*, bij de kade, onder het luidruchtige geraas aan het beginpunt van de Brooklyn Bridge, waren sinds eind vorige eeuw verscheidene duizenden zielen afkomstig van hetzelfde stukje van de aardbol samengestroomd. Aanvankelijk waren het vooral zeelieden: stokers en machinesmeeders, koks, stuwadoors, louter jagers op het ongewisse fortuin, en vrachten eenvoudige matrozen die in een constante slingerbeweging in- en ontscheepten. De kolonie groeide en de beroepen werden divers, verwanten, streekgenoten, almaar meer vrouwen, hele gezinnen zelfs arriveerden en hoopten zich op in de goedkope appartementen van de naburige straten: Water, Catherine, Monroe, Roosevelt, Oliver, James...

Hun koteletjes, zwezerik en bloedworst kochten ze bij La Ideal; de octopus haalden ze bij Chacón; voor zeep, tabak en kleding gingen ze naar Yvars y Casasin, en voor medicamenten naar de Farmacia Española. De borrel en de koffie dronken ze in bar Castilla, in café

Galicia of in El Chorrito, waar de kastelein, de Catalaan Sebastián Estrada, hen met zijn ruim honderd kilo aanstekelijke energie bediende en hen er aldoor aan herinnerde dat de beroemde Raquel Meller een trouwe bezoeker was telkens wanneer ze voet in de stad zette. De Círculo Valenciano, het Centro Vasco-Americano en een paar lokale Galicische verenigingen zetelden daar; er waren kleermakers, barbiers, logementen en kruidenierszaken als Llana of La Competidora Española, waar je heen ging voor kikkererwten, sperziebonen en paprikapoeder. Kortom, er heerste een donzig gemeenschapsgevoel waarin het eigen karakter van de regio's was vervlochten.

In die omgeving vond Emilio Arenas in de lente van 1935 zijn zoveelste baantje: in La Valenciana, de zaak die op de hoek van Cherry en Catherine zat en zichzelf hotel noemde, hoewel de activiteiten in werkelijkheid eindeloos veel rekbaarder waren. Menig Spaanse emigrant was in New York van boord gegaan met alleen die referentie in zijn geheugen gegrift of onbeholpen op een stukje papier geschreven: La Valenciana, 45 Cherry Street. Op de bovenste verdieping waren de kamers, op de eerste verdieping was een eetzaal, en op de begane grond een winkel waar alles te krijgen was wat de arbeiders uit de havenbuurt nodig hadden voor hun dagelijkse bezigheden, van hoge leren schoenen tot dikke onderkleding, handschoenen en warme schapenvachtjassen. Als iemand het vroeg, trad de eigenaar van de zaak bovendien op als tolk, fungeerde als tussenpersoon om passagebiljetten te kopen of maakte geld over naar de overkant van de oceaan. En ten bate van allen werden dagelijks de vacatures in het gebied met punaises op een bord aan de muur geprikt, en in een grote lege havanaki, als een spontane, bescheiden vorm van een postagentschap, kwam de correspondentie afkomstig van het Iberisch Schiereiland te liggen, zodat de mannen met een reizend bestaan, zonder banden of vaste verblijfplaats, die hier van tijd tot tijd konden ophalen om te weten hoe het hun dierbaren aan de andere kant van de zee verging.

Emilio Arenas had een veelzijdig baantje: hij stond met hetzelfde gemak achter de toonbank te verkopen als dat hij zijn schouders eronder zette in de keuken of de ploeg obers versterkte of de boodschappen en andere rompslomp afhandelde. En het was daar dat hij op een doodgewone dag flarden opving van een gesprek dat een wending aan zijn toekomst zou geven.

De twee mannen zaten tegenover elkaar in een hoek van de lege

eetzaal, het was halverwege de ochtend. Links de eigenaar van de zaak, Paco Sendra, afkomstig uit Orba, provincie Alicante, een van de velen uit het gewest Marina Alta die in de eerste decennia van de eeuw naar Amerika waren gekomen. Rechts een man op leeftijd met asgrijs haar en afhangende schouders die Emilio niet kende. Hij was het die met een noordelijk accent het hoogste woord voerde; zijn stem klonk als van iemand die zakelijk cijfers uiteenzet vermengd met het openhartige verhaal van een emigrant, afgemat door afstand, tijd en eenzaamheid. Vele jaren, veel strijd, hoorde Emilio hem zeggen toen hij beiden een glas wijn en plakjes worst bracht. Familie, spaargeld, gemis, hoorde hij toen hij de glazen bijvulde. En hij liep al weg toen hem nog een paar woorden bereikten. De zaak sluiten. Terugkeren.

Twintig minuten later, toen hij een zending lucifersdoosjes op hun plek op het schap zette, zag hij vanuit zijn ooghoeken dat ze naar de uitgang liepen. Ze schudden elkaar de hand. Sendra klopte de onbekende een paar keer op zijn arm.

‘Veel succes, Venancio. Het ga u goed.’

3

Emilio Arenas nam de gelegenheid te baat dat de drukte rond het middaguur nog niet was begonnen en glipte weg van zijn werkzaamheden. Met het schort nog om zijn middel geknoopt schoot hij in zijn wijde jas en volgde de vermoeide rug van de man tot de kruising met New Chambers, ter hoogte van de barbier Monserrat.

‘Hallo, beste man!’

De onbekende draaide zich om.

‘Het is niet gelukt, hè?’

In feite wist hij vrijwel niets, maar iets had hij in vogelvlucht opgevangen en hij liet zich puur door zijn gevoel leiden. Die man stond op het punt een fase in zijn bestaan af te sluiten en hijzelf, voor het eerst op datzelfde punt, dacht dat hij beter niet langer kon rondvliegen maar ergens neerstrijken. En tussen de twee uitersten, van de ene man die ernaar hunkerde te vertrekken en de andere die erin gesterkt werd een vaste stek te zoeken, was er iets wat hem ontging: wat het was dat die man Sendra had aangeboden en wat Sendra niet had willen hebben, en wat misschien wel iets voor hem zou zijn.

Daarom vroeg hij het zonder omwegen. En de ander antwoordde even openhartig.

‘Ik zoek een koper voor het tweedehands meubilair van een eethuis. Tafels, stoelen, krukken. En het keukengerei: borden, bestek, tafellakens, potten en pannen. Ik ga alle nerinkjes in de kolonie af die in de horeca zitten, het mag tegen een mooi prijsje weg, bent u geïnteresseerd?’

Ze wandelden langzaam in noordwestelijke richting, vertelden elkaar in grote lijnen hun respectieve leven terwijl ze door Bowery en Canal Street liepen, door buurten waar het vergeven was van de Chinezen en de Italianen, een gekrioel van zielen die zaten opgehoopt in huurkazernes, in armoedige blokken huurappartementen.

‘En u, Venancio, hoelang bent u hier nu?’

‘Ik ben gekomen toen we Cuba zijn kwijtgeraakt, in 1898, na een tijdje ben ik een zomer teruggegaan naar mijn geboortestreek, daar trouwde ik met mijn vriendin, ik nam haar mee hiernaartoe en toen hebben we samen de zaak geopend. We werkten hard en konden ervan bestaan. Maar negen jaar geleden ben ik weduwnaar geworden, mijn oudste zoon is naar Harlem vertrokken toen hij met een Dominicaanse trouwde, en de jongste is vertegenwoordiger van scheermesjes geworden en loopt nu met zijn koffertje New Jersey af, in de stad komt hij bijna niet meer.’

Niets bond hem nog aan zijn verre dorp ginds in Cantabrië, afgezien van de nostalgie naar zijn jeugdijaren en een halfblinde vrijgezelle zus. En toch, na bijna veertig jaar te zijn weg geweest, vond hij dat het tijd was om de cirkel te sluiten. Hij plantte een van zijn kolenschoppen op Emilio's linkerschouder, de ruwe hand van een arbeider die geen fut meer in zijn lijf had en geen ambities meer om na te streven.

‘Het wordt tijd om naar huis te gaan, al is het maar om die weidengronden een laatste keer te zien.’

Ze liepen verder tot ze op een stuk asfalt kwamen dat, met andere namen en andere gezichten, weer een vertrouwde sfeer uitstraalde: het deel van 14th Street, de calle Catorce noemden de Spanjaarden het, tussen Seventh en Eighth Avenue, dat scharnierde met Chelsea in het noorden en West Village in het zuiden. Daar had zich ook een groep landgenoten gevestigd; misschien een minder compacte enclave dan die in Cherry Street en omgeving, maar hun bestaan bleek duidelijk uit de borden van veel zaken, de luide stemmen van pratende groepjes, de groeten die over en weer gingen, de moeders die vanuit het raam

hun kinderen riepen en de onmiskenbare aanblik van oude mannen die zwijgend zaten te roken op het stoepje van de portieken.

Het was geen onbekend gebied voor Emilio Arenas; sinds hij zich als zo vele landgenoten had ingeschreven bij La Nacional was hij daar al heel wat keren geweest, om bestellingen weg te brengen of een evenement bij te wonen. Hij was echter nooit de zaak binnengegaan waar zij tweeën nu voor bleven staan.

‘Dit,’ kondigde de man aan, ‘is wat ik u te bieden heb.’

Een klein eethuisje gevestigd in een souterrain vlak bij Eighth Avenue, de onderste verdieping van een alledaags gebouw van drie lagen zonder luister of schijnbare charme. Zonder enig teken aan de buitenkant dat veelbelovend oogde.

Het was in ieder opzicht roekeloos om een dergelijke beslissing op een doodgewone dinsdag te nemen, daar samen voor de gevel staand, de handen in hun zakken, maar het besluit van Emilio strookte volledig met zijn gebruikelijke handel en wandel. Inschepen op de bonnefooi, aan land gaan waar je dat het minst verwachtte, veranderen van baan, het anker lichten, weer ergens neerstrijken. Volgens die tendens was zijn leven verlopen: zich laten leiden door wat het leven hem voorschotelde, zonder wil, zonder oordeel, totdat de wind in een andere richting waaide. En op die dag begin november 1935 had een onvoorziene stroming hem naar de calle Catorce gevoerd, dat stukje waar het eigene klopte, ingebed tussen twee grote lanen van het immense New York.

Bijna zonder erover na te denken of zichzelf een redelijke termijn te gunnen om de haalbaarheid van de kwestie te onderzoeken, in een pure opwelling waar geen bedachtzaamheid aan te pas kwam, zo besloot Emilio Arenas om niet alleen het meubilair en toebehoren van zijn oude landgenoot over te nemen, maar de zaak ook voort te zetten. Diezelfde middag sprak hij met de eigenares van het pand, een Hollandse weduwe uit de nabije Horatio Street; ze begrepen elkaar redelijk en spraken af dezelfde huur te handhaven. Iets had hij gespaard in de tijd dat hij niet naar Malaga terug was geweest, daarmee kon hij de inboedel van Venancio Alonso kopen en de eerste maand huur betalen.

Hij zou in het magazijntje achterin slapen, bedacht hij, dan bespaarde hij zich de logieskosten van pension Garay in Cherry Street, er paste een veldbed in, meer had hij niet nodig. Hij zou dubbele uren

draaien in La Valenciana en tevens de tent, die in een jammerlijke staat verkeerde, eigenhandig opknappen. De plafonds en wanden moesten afgekrabd, de gevel gewit, wat metselwerk gedaan, kranen gerepareerd, geschilderd. En wanneer alles klaar was, zou hij zelf 's morgens in alle vroegte vis gaan kopen op de Fulton Market, waar hij een tijdje had gewerkt en waar hij nog altijd contacten had om goedkoop producten te bemachtigen. Hij zou koken in de stijl van zijn geboortestreek en daar de andere smaken en bereidingswijzen aan toevoegen, die hij her en der met vallen en opstaan had geleerd. Hij zou tegen een bescheiden prijsje de lunch en het avondeten serveren aan mensen uit de wijk, aan een zijkant zou hij een bar maken... Hij zag het allemaal voor zich in een onsamenhangende reeks beelden, totdat de doorleefde stem van de oude man zijn dagdromerij afkapte.

‘Al moet u volgens mij de naam veranderen.’

Emilio Arenas vestigde zijn blik op het uithangbord. Of beter gezegd, op wat ervan over was. EL CA... Vanaf daar waren de letters weggevallen, analoog aan de ziel van de zaak.

‘Een storm heeft ze een paar winters geleden weggerukt, ik heb het niet meer in orde gemaakt,’ verklaarde de eigenaar schouderophalend. ‘Tot die tijd stond er EL CANTABRO, zo noemen ze me hier, de Cantabriër. Maar ik vrees dat die naam voor u, met dat Andalusische accent van u, niet zal passen.’

Waar, dacht Emilio. Als hij ervoor koos de gewoonte voort te zetten, zou hij de zaak EL MALAGUEÑO moeten noemen, maar die duidelijke hoofdrol hoefde voor hem niet zo nodig. EL CALAMAR was wellicht een idee, dan werden de overgebleven letters nog benut. Of EL CANASTO of misschien EL CACIQUE. Al klonken die namen hem welbeschouwd even vreemd in de oren als dat verre Cantabrië waar hij nooit een voet had gezet. El Ca... Ca... Ca... prevelde hij zachtjes. En toen schoot hem een lumineuze naam voor een verwachtingsvol project te binnen: iets wat hij nooit zou worden omdat hij daartoe nooit enige ambitie had gevoeld. Nu echter wel. Voor het eerst had hij uit zichzelf het voornemen opgevat iets beters, iets superieurs te doen. En daarom besloot hij, die nooit het bevel noch de rang had gevoerd, het EL CAPITÁN te noemen, De Kapitein, zonder te vermoeden dat dit de bijnaam werd waarmee ze hem vanaf dat moment in de buurt zouden aanduiden.

Zo begon zijn plan te rollen en kwam een onbekende Emilio boven, met een tomeloze daadkracht die vermoeidheid noch ontmoediging

kende. En zo ging hij door de herfst van het jaar 1935 heen, met hernieuwde energie, als een ijsbreker, veertien uur per dag werkend, constant en altijd gehaast heen en weer bewegend tussen zijn nieuwe wereld in de calle Catorce en zijn oude wereld in Lower East Side.

Tot op een van die dagen, het kan tijdens een storm of juist tijdens een drukkende, totale windstilte zijn geweest, twee brieven elkaar op een vaag punt van de Atlantische Oceaan kruisten: de brief die Emilio Arenas gekruidd met spelfouten aan zijn vrouw schreef, en de brief die zijn analfabete vrouw aan een buurvrouw dicteerde en naar hem stuurde.

Misschien, hoewel gescheiden door de immense oceaan, maakten ze hem zelfs tegelijk open.

Goed nieuws, Remedios, vertelde hij optimistisch in het schrijven dat in een postzak vanuit New York vertrok. Ik vestig me voorgoed, zoals jij altijd hebt gewild... Ik zal dag en nacht werken... Sparen... Ik kom terug wanneer het moment daar is...

Slecht nieuws, Emilio, vertelde zij, als altijd haar gebruikelijke pessimisme aandikkend in de velletjes die de golven in tegengestelde richting doorkruisten, gefrankeerd met postzegels van de Spaanse Republiek. Mama Pepa is gestorven en we worden de corralón uit gezet... We kunnen nergens heen... Er valt geen land met je dochters te bezeilen... Het zijn al echte vrouwen, maar zonder straffe hand opgegroeid, niet in het gareel te houden... Vergeet niet dat jij je verantwoordelijkheden hebt.

Hij was net binnen bij La Valenciana toen hij de laatste regels las, zijn pet had hij nog op. Hij zette hem traag af, krabde flink met zijn vieze nagels op zijn hoofd. Daarna, met het heftige nieuws verkreukeld in een vuist, liep hij naar de toonbank.

‘Meneer Sendra, ik moet vier passages op rekening hebben, bestel ze alstublieft bij don Valentín Aguirre, doe me dat plezier. Maar ik zeg van tevoren dat ik niet weet hoe en wanneer ik ze kan betalen.’

4

Ze waren nog altijd in de keuken, Remedios met het gezicht verborgen achter haar handen. Ze had nooit het sterke karakter van haar moeder gehad, en het beetje kracht dat ze ooit had bezeten, was weggeëbd

toen Jesusito stierf, het vierde kindje dat levend werd geboren, het jongetje dat met een gezwollen hoofdje en een web van aderen waar het haar had moeten zitten ter wereld kwam en dat amper vijf hele maanden had volgemaakt. Zestien jaren waren verstreken sinds ze het kleine lichaampje in een laken gewikkeld hadden begraven, en sindsdien was er geen dag voorbijgegaan dat Remedios niet om hem had getreurd, al had het arme schepseltje haar in zijn korte bestaan enkel narigheid bezorgd. Zijn voortdurende doordringende gehuil, de krachtige spuuggolven en de stuipen, de oogjes die hij nooit opendeed, de weigering om aan de borst te drinken... Dat alles was de arme vrouw zo diep in het hart gaan zitten dat ze nooit meer dezelfde werd toen de dood haar dwong zonder hem verder te leven, zonder de stamhouder die ze tijdens al haar zwangerschappen zo vurig had gewenst, het kleine mannetje tussen al die vrouwen dat niet had mogen zijn.

Haar dochters sloegen haar nu in stilte gade terwijl uit haar droge keel nog altijd een hele reeks verwensingen opborrelde.

‘Vervloekt zij het moment dat Mama Pepa besloot dood te gaan en ons zonder een dak boven ons hoofd achterliet, vervloekt zij de dag dat jullie vader het in zijn kop haalde om verstandig te worden, na al die jaren met alle winden te hebben meegewaaid, vervloekt ben ik zelf omdat ik hem om hulp heb gevraagd, omdat ik naar hem heb geluisterd...’

Het bevel van Emilio opvolgen en haar dochters uit Malaga meesleuren was voor Remedios een ware martelgang geweest, bezaaid met verbeterde gevechten, gesnauw, gesnik en geschreeuw. Victoria, de oudste, aangevuurd door die schaamteloze jongeman van wie ze helemaal hoteldebotel was, had gezworen dat ze liever het leven in ging dan op de boot naar New York te stappen. Mona, de middelste, had een betrekking als inwonend dienstmeisje in de paseo del Limonar gevonden, alleen maar om te kunnen blijven. En Luz, de jongste, had wekenlang overal en eeuwig lopen snotteren. De ruzies werden gigantisch en waren in de halve wijk Trinidad te horen; er moest worden ingegrepen door de burens van de corralón waar ze woonden, door naaste en verre familie, door het beeld van el Cautivo waar de moeder voor knielde in de kerk die sinds 1931 half verwoest was, en – in laatste instantie – door een koppel van de guardia civil. Gewaarschuwd door een machtige buurman voor een ophanden zijnde daad van ongehoorzaamheid jegens het vaderlijk gezag, verloor een stel geüniformeerde